

Euroopan
komissio

Sosiaaliturvaoikeudet

Unkarissa

Tämän oppaan tiedot on koottu ja päivitetty tiiviissä yhteistyössä sosiaaliturvan keskinäisen tietojärjestelmän (MISSOC) kansallisten yhteyshenkilöiden kanssa.

Lisätietoja MISSOC-verkostosta on sivulla

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=815>

Tässä oppaassa kuvaillaan yleisesti kunkin maan sosiaaliturvajärjestelmää. Lisätietoja saa muista MISSOCin julkaisuista, jotka kaikki löytyvät edellä mainitusta linkistä. Voit myös ottaa yhteyttä tämän oppaan liitteessä I lueteltuihin toimivaltaisiin viranomaisiin ja laitoksiin.

Euroopan komission ja kenenkään sen puolesta toimivan henkilön ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

SISÄLLYSLUETTELO

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus.....	4
Johdanto	4
Sosiaaliturvan järjestäminen	4
Rahoitus	6
II luku: Terveystieteiden hoito.....	7
Terveystieteiden hoidon saamisen edellytykset	7
Mitä järjestelmä kattaa?	7
Hoidon saaminen	9
III luku: Sairauslainsäädännön etuudet	10
Sairauslainsäädännön saamisen edellytykset	10
Mitä järjestelmä kattaa?	10
Sairauspäivärahan saaminen.....	10
IV luku: Äitiys- ja isyyslainsäädännön etuudet.....	11
Äitiys- ja isyyslainsäädännön saamisen edellytykset	11
Mitä järjestelmä kattaa?	12
Äitiys- ja isyyslainsäädännön saaminen.....	12
Luku V: Työkyvyttömyyslainsäädännön etuudet	13
Työkyvyttömyyslainsäädännön saamisen edellytykset.....	13
Mitä järjestelmä kattaa?	13
Työkyvyttömyyslainsäädännön saaminen	14
Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet	15
Vanhuuseläkkeiden saamisen edellytykset.....	15
Mitä järjestelmä kattaa?	17
Vanhuuseläkkeiden saaminen	18
VII luku: Eloontajien etuudet.....	19
Edellytykset elontajien etuuksien saamiseksi	19
Mitä järjestelmä kattaa?	20
Eloontajien etuuksien saaminen	21
VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön etuudet	22
Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön saamisen edellytykset	22
Mitä järjestelmä kattaa?	22
Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön saaminen.....	23
IX luku: Perhe-etuudet.....	24
Perhe-etuuksien saamisen edellytykset.....	24
Mitä järjestelmä kattaa?	25
Perhe-etuuksien saaminen	26
X luku: Työttömyys	27
Työttömyyslainsäädännön saamisen edellytykset	27
Mitä järjestelmä kattaa?	27
Työttömyyslainsäädännön saaminen	28
XI luku: Vähimmäistoimeentulo.....	29
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset.....	29
Mitä järjestelmä kattaa?	30
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen	30
XII luku: Pitkäaikaishoito	32
Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset	32
Mitä järjestelmä kattaa?	32
Pitkäaikaishoidon saaminen.....	33
Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita	34

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus

Johdanto

Unkarin sosiaaliturvajärjestelmä tarjoaa edunsaajille sairaus-, äitiys-, vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyysetuuksia, ammattitauti- ja työtapaturmaetuuksia, perhe-eläkettä sekä lasten koulutukseen tarkoitettuja etuuksia.

Kaikki palkkatyön tekijät ja heihin rinnastettavat henkilöt on vakuutettu kaikkien riskien varalta. Rinnastettavia henkilöitä ovat palkansaajat (mukaan luettuna julkishallinnon työntekijät), itsenäiset ammatinharjoittajat (myös osuuskuntien jäsenet), monet heihin rinnastettavat henkilöryhmät sekä toimeentulotukea, työhakijan tukea ja työttömyyskorvausta ennen eläkkeelle pääsyä saavat henkilöt.

Jokainen työnteon aloittava henkilö liittyy automaattisesti sosiaalivakuutusjärjestelmään. Itsenäinen ammatinharjoittaja liittyy järjestelmään aloittaessaan työnteon, kun taas työnantaja ilmoittaa palkansaajan järjestelmään veroista ja valtion varoista vastaavan viraston toimivaltaisessa aluetoimistossa ja/tai tarvittaessa toimivaltaisessa sosiaalivakuutuslaitoksessa. Sekä työnantajan että palkansaajan on maksettava vakuutusmaksuja. Sosiaaliturvajärjestelmään vapaaehtoisesti liittyvä henkilö voi tehdä sopimuksen toimivaltaisen sosiaaliturvalaitoksen kanssa. Uuden lain mukaan toinen pilari ei marraskuun 3. päivästä 2010 lähtien ole enää pakollinen. Maaliskuun 1. päivään 2011 saakka laki tarjosi 1. ja 2. pilarin pakollisen vakuutuksen piiriin kuuluville mahdollisuuden valita, jäävätkö he 1. pilariin vai pysyvätkö he vapaaehtoisesti yksinomaan 2. pilarissa. Jälkimmäisessä tapauksessa ne, jotka pysyvät pelkästään 2. pilarissa, eivät päätöksen tehtyään saa enää mitään uusia oikeuksia 1. pilarista, mutta eivät myöskään menetä jo saavuttamiaan oikeuksia. Pakollinen järjestelmä säilyy pääosin julkisena. Unkari palasi kaksipilariseen eläkejärjestelmään, joka perustuu yhtäältä pakolliseen sosiaalivakuutusjärjestelmään ja toisaalta vapaaehtoiisiin säästöihin. Sellaiset maassa asuvat henkilöt, jotka eivät käy työssä, maksavat terveydenhoitoon liittyvät riskit kattavasta turvasta 6 390 forintin (22 euroa) kiinteämääräisen maksun.

Sosiaaliturvan järjestäminen

Unkarin sosiaaliturvajärjestelmä jakautuu viiteen pääosa-alueeseen. Eläke- ja terveyspalvelut, joihin kuuluu myös lakisääteinen työtapaturmajärjestelmä, katsotaan sosiaalivakuutukseksi. Kolme muuta osa-aluetta ovat työttömyysvakuutus, perhetukijärjestelmä ja sosiaaliapujärjestelmä.

Unkarin sosiaalivakuutusjärjestelmällä on keskitetty hallinto, organisaatio ja johto, kun taas sosiaalietuuksien maksujärjestelyt on hajautettu.

Sairausvakuutus

Unkarissa on käytössä vain yksi sairausvakuutustyyppi. Sairausvakuutuksesta ja terveydenhoitoalasta vastaa inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (*Emberi Erőforrások Minisztériuma*). Ministeriö valvoo vakuutettujen, sairausvakuutus-kassojen ja terveydenhuoltopalvelujen tarjoajien toimintaa ja käsittelee

sairausvakuutuslaitosten menettelytapoja koskevat valitukset. Kansallisella sairausvakuutuskassalla (OEP) on keskusyksikkö ja sairausvakuutuskassat 19 läänissä. Laissa määritellään oikeudelliset asemat, jotka antavat automaattisesti oikeuden pakolliseen vakuutukseen heti kyseisen oikeudellisen aseman syntymisen jälkeen. Työnantajan on tehtävä tarvittaessa työntekijöistä ilmoitus ja maksettava vakuutusmaksut toimivaltaisille veroviranomaisille ilmoitetuista henkilöistä. Veroviranomaiset välittävät vakuutettujen oikeuksia koskevat tiedot läänin toimivaltaisille sairausvakuutuskassoille. Terveyspalvelut voi hankkia Kansallisen sairausvakuutuskassan (Országos Egészségbiztosítási Pénztár, OEP) kanssa sopimuksen tehneiltä terveyspalveluiden tarjoajilta, joihin kuuluu myös yksityisiä palveluntarjoajia.

Eläkevakuutus

Lakisääteinen eläkevakuutusjärjestelmä uudistettiin perusteellisesti vuonna 1997. Se alkoi toimia 1. tammikuuta 1998. Järjestelmä koostuu kahdesta pilarista. Ensimmäinen, perusteellisesti uudistettu pilari on pakollinen kansaneläke, jota hoidetaan julkisesti ja jonka rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Ensimmäisen pilarin eläkevakuutusjärjestelmää valvoo inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (*Nemzeti Erőforrás Minisztérium*) ja sitä hallinnoivat kansallisen eläkevakuutusviranomaisen keskustoimisto (*Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, ONYF*) ja paikallishallinnon eläkevakuutusyksiköt. Kansallisen eläkevakuutusviranomaisen keskustoimiston eläkemaksuosasto on erityisviranomainen, joka vastaa käytännössä katsoen kaikkien eri eläke-etuuksien maksamisesta eläkkeensaajille (lukuun ottamatta toiseen pilariin kuuluvia etuuksia). Pakollinen järjestelmä säilyy pääosin julkisena. Unkari palasi kaksipilariseen eläkejärjestelmään, joka perustuu yhtäältä pakolliseen sosiaalivakuutusjärjestelmään ja toisaalta vapaaehtoiisiin säästöihin.

Loppuosa toisesta pilarista on vapaaehtoinen 3. marraskuuta 2010 lähtien; se on täysin rahoitettu, ja sen toteuttamisesta vastaavat useat valtuutetut ja riippumattomat yksityiset eläkerahastot, joita valvoo Unkarin rahoitusvalvontaviranomainen (*Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete*).

1. tammikuuta 2012 alkaen aiemmat varhaiseläkkeet, lukuun ottamatta "naisia koskeva eläkkeeseen oikeuttava 40 vuoden jakso" (*nők 40 év jogosultsági idővel*), liitetään eläkejärjestelmään. Aiemmat ennen eläkeikää myönnetyt varhaiseläkevaihtoehdot muutetaan sosiaalietuuksiksi, ns. "ennen eläkeikää saataviksi etuuksiksi", ja siten ne eivät enää ole vanhuusiän toimeentuloetuksia.

1. tammikuuta 2012 alkaen ennen eläkeiän saavuttamista maksettavat työkyvyttömyysetuudet liitetään sairausvakuutusetuuksiksi – työkyvyttömyys- tai kuntoutusetuuksiksi, ja eläkeikän jälkeen saatavat työkyvyttömyyseläkkeet muutetaan vanhuuseläkkeiksi.

Työttömyysvakuutus

Myös työttömyysvakuutusjärjestelmä perustuu vakuutuksiin, joita maksavat sekä työnantajat ja työntekijät. Työllisyyttä edistetään ja työttömiä tuetaan niin aktiivisilla kuin passiivisillakin työmarkkinatoimenpiteillä. Työnvälityspalvelut ovat avoinna kaikille maan asukkaille, mukaan lukien ETA-valtioiden kansalaiset, vakuutussuhteesta riippumatta. Työttömyysvakuutusjärjestelmästä on vastuussa valtion taloudesta vastaava ministeriö (*Nemzetgazdasági Minisztérium*). Unkarin työllisyyspoliittinen järjestelmä voidaan jakaa kahteen pääosaan: itsenäisiin elimiin ja hallinnollisiin elimiin. Työllisyysjärjestelmästä vastaava hallinnollinen toimielin on valtion työllisyyspalvelu. Se koostuu kansallisesta työllisyysasioiden toimistosta (*Foglalkoztatási Hivatal*), alueellisista työkeskuksista ja niiden paikallistoimistoista sekä alueellisista työnvoiman kehitys- ja koulutuskeskuksista. Itsenäisiä toimielimiä

ovat kansallinen talous- ja sosiaalineuvosto, työmarkkinarahaston hallintoelin ja alueelliset työneuvostot.

Perhetukijärjestelmä

Perhe-etuuksista vastaa inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (*Nemzeti Erőforrás Minisztérium*). Perhetukijärjestelmä on yleinen järjestelmä, johon jokaisella tietyt edellytykset täyttävällä kansalaisella on oikeus. Jokainen kansalainen, jolla on tiettyä enimmäisikää nuorempi lapsi, on oikeutettu erilaisiin perhe-etuuksiin. Perhe-etuuksia toimeenpanee ja hallinnoi Unkarin valtiokonttori (*Magyar Államkincstár*) ja kansallinen sairausvakuutuskassa (*Országos Egészségbiztosítási Pénztár*).

Sosiaaliapujärjestelmä

Sosiaaliapujärjestelmää hallinnoi paikallishallinto. Paikallishallinto myöntää monia erilaisia sosiaalietuuksia. Etuuksien myöntämistä valvoo inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (*Nemzeti Erőforrás Minisztérium*).

Rahoitus

Sairausvakuutusetuudet rahoittaa kansallinen sairausvakuutuskassa (*Egészségbiztosítási Alap*). Sekä työntekijän että työnantajan on maksettava sairausvakuutusmaksuja: Sekä työntekijöiden että työnantajien on maksettava sairausvakuutusmaksuja; työntekijä maksaa 7 % bruttopalkastaan. Työnantajat maksavat vakuutusveron, johon sairausvakuutuskassa on oikeutettu vuotuisen kertymän mukaisesti budjetin mukaisesti Vakuutusmaksujen määrälle ei ole asetettu ylärajaa. Vakuutusmaksun perii veroista ja valtion varoista vastaava virasto. Itsenäisten ammatinharjoittajien, jotka harjoittavat täydentävää toimintaa, sekä heidän yhteisyritystensä ja muuten vakuuttamattomien tai etuuksien ulkopuolelle jäävien henkilöiden on maksettava sairausvakuutusmaksuja, mikäli he ovat asuneet Unkarissa yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta myös huollettavien läheisten perheenjäsenten ja puolisoitten on maksettava sairausvakuutusmaksuja.

Eläkevakuutusjärjestelmän pakollinen ensimmäinen pilari rahoitetaan vakuutusmaksuin ja kassan alijäämä katetaan sosiaalivakuutusmaksuista budjetin mukaisesti, ja vapaaehtoinen yksityinen eläkejärjestelmä puolestaan rahoitetaan yksinomaan vakuutusmaksuin. Ensimmäisen pilarin eläkejärjestelmässä yksityishenkilöiden vakuutusmaksuilla on katto; työnantajien maksuilla ei ole kattoa.

Työttömyysjärjestelmä on vakuutusvaroin rahoitettu, jakojärjestelmään perustuva sosiaalivakuutusjärjestelmä.

Perhe-etuudet maksetaan valtion talousarviosta.

Julkinen sosiaaliapujärjestelmä on maksuihin perustumaton, tuloista riippuva järjestelmä, jota rahoitetaan osin valtion talousarviosta (80–95 %) ja osin paikallishallinnon talousarviosta (5–20 %).

II luku: Terveystenhoito

Terveystenhoidon saamisen edellytykset

Sairausvakuutusjärjestelmän etuuksia voidaan myöntää kahdelle ryhmälle:

- edunsaajille eli henkilöille, joiden on maksettava vakuutusmaksuja edellä mainitun lainsäädännön nojalla. Heitä ovat esimerkiksi palkansaajat, virkamiehet, julkisen sektorin työntekijät, palveluammattien harjoittajat tai muiden henkilöstösääntöjen mukaisesti työskentelevät henkilöt, yksityisyrittäjät tai osuuskunniksi järjestäytyneet yrittäjät, kirkon henkilökunta sekä yhdistysten jäsenet. Edunsaajat ovat oikeutettuja sairausvakuutuksen kaikkiin etuuksiin (rahaetuuksiin, luontoisetuuksiin ja tapaturman perusteella myönnettäviin etuuksiin). Edunsaajiksi luetaan myös työnhakijan tukea saavat henkilöt, jotka maksavat etuuksista eläkemaksuja. Heillä ei ole kuitenkaan oikeutta rahaetuuksiin;
- oikeudenomistajat eli muun muassa alaikäiset, koululaiset, opiskelijat, joiden opiskelu ajoittuu päiväsaikaan, eläkeläiset, eläkeiän saavuttaneet pienituloiset henkilöt, sairausvakuutuksesta myönnettyä äitiyspäivärahaa ja sosiaaliturvajärjestelmän etuuksia saavat henkilöt, henkilöt, jotka asuvat henkilökohtaista hoivaa tarjoavissa hoitolaitoksissa, sekä henkilöt, joiden on maksettava vakuutusmaksuja saadakseen terveydenhoitoetuuksia. Nämä henkilöt ovat oikeutettuja vain sairausvakuutuksen luontoisetuuksiin.

Mitä järjestelmä kattaa?

Lääkärinhoito

Jokaisella vakuutetulla ja henkilöllä, jolla on oikeus terveydenhuoltopalveluihin, on oikeus saada kaikkia terveydentilansa edellyttämiä hoitoja. Lääkärinhoito on Unkarissa pääsääntöisesti maksutonta. Jos potilaan saama hoito ei perustu lääkärin määräykseen tai jos potilasta on hoidettu tavalla, joka poikkeaa sairaalahoitoon lähettämistä koskevasta järjestelmästä, tai jos potilas haluaa muun lääkärin kuin sen, jonka terveydenhuoltopalvelujen tarjoaja on hänelle osoittanut, hoidontarjoajan palkkiot jäävät potilaan maksettaviksi. Potilas voi joutua maksamaan itse myös osan lääke- ja lääkintälaittekustannuksista.

Lääkkeet

Mikäli potilas saa sairaalahoitoa, lääkkeet ovat hänelle maksuttomia. Mikäli potilas saa avohoitoa, kansallinen sairausvakuutuskassa (OEP) kattaa osan tai kaikki kustannukset, jos määrätty lääke on korvattavien luettelossa. Säännöt, joiden mukaisesti sosiaalivakuutuksen tukijärjestelmä hyväksyy lääkkeet, vahvistetaan asetuksessa:

- peruskorvausluokat: 80 %, 55 %, 25 % (sairaalalääkkeiden kyseessä ollessa lääketuotteen pitää olla korvattavien lääkkeiden luettelossa vähintään 0 %:sesti korvattavana
- korotettu (90 %, 70 % ja 50 %) ja ylin (100 %) tuki on liitetty tiettyihin hoitotoimenpiteisiin. Tukimäärä voi vaihdella sairauden vakavuuden perusteella. Tiettyjen kroonisten tai muiden vakavien sairauksien kohdalla korvaus on 100 %, mutta silloin on maksettava 300 forintin (1,05 euron) suuruinen pakkausmaksu.

Unkarissa tavanomainen hammashoito maksaa tavanomaisen lääkärinpalkkion verran. Hammashoito on täysin maksutonta alle 18-vuotiaille. Opiskelijat, raskaana olevat naiset (raskauden toteamisesta siihen asti, kun synnytyksestä on kulunut 90 päivää) ja yli 60-vuotiaat maksavat hammashoidosta tavanomaisen lääkärinpalkkion verran. Vakuutetun on maksettava itse hammashoitoon liittyvät tekniset kulut. Kansallisen sairausvakuutuskassan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan vakuutetun sosiaaliturvajärjestelmä kattaa ainoastaan kiireellisen hammashoidon.

Ennaltaehkäisevä hoito ja seulontatutkimukset

Kaikki henkilöt, jotka ovat oikeutettuja pakollisen sairausvakuutusjärjestelmän terveydenhuoltopalveluihin, tutkimuksiin ja seulontatutkimuksiin, joilla sairaudet pyritään havaitsemaan varhaisvaiheessa, voivat saada näitä palveluja ja osallistua niihin tutkimuksiin tietyin ehdoin, jotka määräytyvät henkilön ikäryhmän mukaan, ja tietyin väliajoin. Potilas pääsee seulontatutkimuksiin hakeutumalla niihin itse taikka häntä hoitavan lääkärin lähetteellä. Seulontatutkimuksiin, joiden tavoitteena on parantaa kansanterveyttä, lähetetään henkilökohtainen kutsu. Seulontatutkimuksiin osallistuminen on vapaaehtoista muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, sillä se on osallistujan oman edun mukaista. Myös sairaanhoitajat osallistuvat näiden hoitojen antamiseen: he tiedottavat seulontatutkimuksista.

Sama koskee myös kouluterveydenhoitajia. Tiedetyt tutkimukset ovat asiaan erikoistuneiden terveydenhuoltopalvelujen tarjoajien vastuulla. Jotta ennaltaehkäisevä hoito olisi tehokasta, lainsäädännössä voidaan säätää, että maksuttoman hoidon saaminen edellyttää osallistumista seulontoihin. Lisäksi lainsäädännössä voidaan edellyttää, että henkilö joutuu maksamaan itse osan kyseisistä hoidosta, ellei hän osallistu seulontoihin. Seulontatutkimuksista ei peritä lääkärinpalkkiota.

Ennaltaehkäisevänä toimenä tupakointi on 1. tammikuuta 2012 lähtien kielletty kaikissa julkisissa sisätiloissa, kuten työpaikoilla, ravintoloissa, baareissa ja kahviloissa, jo olemassa olevia erityisiä tupakointitiloja lukuun ottamatta.

Kotisairaanhoido

Kotisairaanhoidolla pyritään vähentämään sairaalassa annettavien hoitojen määrää ja lisäämään hoidon inhimillisyyttä. Vakuutettu voi siis saada kotisairaanhoidopalveluja, joiden taksoista on sovittu OEP:n kanssa. Näihin hoitopalveluihin saa tukea vain, jos hoito on erikoislääkärin määräämää. Kotisairaanhoidon kesto ei voi ylittää sen hoidon kestoa, jota potilaalle olisi annettu sairaalassa kyseiseen sairauteen.

Sairaalahoito

Sairaalahoitoa tarjotaan erityyppisissä laitoksissa (kroonikko-, kuntoutus- ja hoitolaitoksissa, sairaaloissa, valtion laitoksissa (erikoishoito), yliopistoklinikoilla ja päiväsairaaloissa.

Terveydentilansa edellyttämää sairaalahoitoa saava potilas voi saada seuraavassa lueteltuja palveluja ja etuuksia, jotka sisältyvät sairaalan päivämaksuun:

- tutkimukset sairauden diagnosoimiseksi
- lääkärin määräämä hoito, mukaan luettuna leikkaukset, niiden aikana käytettävät tarvikkeet ja laitteet sekä proteesit
- lääkkeet, verinäytteet, siteet, lääkintävälineet
- hoitotoimenpiteet

- hygieniää, elämäntapoja ja ruokavaliota koskeva neuvonta
- lääkärin määräämän ruokavalion tai dieetin mukaiset ateriat
- potilaan sijoittaminen vuodepotilaille tarkoitettuun hoitolaitokseen hänen terveydentilansa edellyttämäksi ajaksi vapaista paikoista riippuen sekä kyseisiin hoitoihin liittyviä ammatillisia ja eettisiä sääntöjä noudattaen.

Potilaalla on myös oikeus saada sairausvakuutuksesta korvausta hänelle pysyvästi määrätyn hoitolaitteen hankintakuluista sekä korvausta tällaisen laitteen korjaus- ja vuokramenoista. Sairaaloissa ja klinikoilla annetut hoidot voivat olla monenlaisia. Oleskelun lisäksi ne käsittävät muun muassa diagnoosin, hoitotoimenpiteet ja kuntoutuksen. Tällaista hoitoa voidaan antaa jatkuvasti tai ajoittain. Kyse voi olla kertaluonteisesta toimenpiteestä tai jaksotetusta hoidosta, jota seurataan tietyn ajanjakson ajan. Joitakin sairauksia hoidettaessa käytetään jonotuslistaa. Tällaisissa tapauksissa potilaita hoidetaan kyseisen listan mukaisessa järjestyksessä. Näihin jonotuslistoihin voi tutustua terveydenhuoltopalvelujen tarjoajien verkkosivuilla. Mikäli sairaus pahenee, on tehtävä uusia tutkimuksia, ja jonotuslistan järjestys voi muuttua tulosten mukaan.

Hoitolaitteet

Laissa määritellään, minkä verran sairausvakuutuksesta voidaan myöntää tukea hoitolaitteita varten. Hoitolaitteiden korvaamista koskevat tiedot ilmoitetaan kansallisen sairausvakuutuskassan (OEP) julkaisemassa lehdessä. Tämän tuen saaminen edellyttää sitä, että hoitolaite on lääkärin määräämä. Vakuutetulle maksettavan tuen määrä on prosentuaalinen osuus (98/90/80/70/60/50 tai 45 %) laitteen hinnasta. Korkeimpaan korvausluokkaan kuuluvien hoitolaitteiden osalta 5 000 forinttia (18 euroa) ylittävät korvaukset maksetaan valtion sairausvakuutuskassan varoista.

Hoidon saaminen

Vakuutettu voi valita haluamansa lääkärin, joka on joko viranomaisen palveluksessa tai on tehnyt sen kanssa sopimuksen. Potilaan on rekisteröitävä hoitava yleislääkäri. Maantieteellisiä rajoituksia ei ole. Potilas voi vaihtaa lääkäriä kerran vuodessa; lääkäriä voi vaihtaa myös useammin, mutta tällöin vaihto on perusteltava.

Perusterveydenhoitoa varten potilas on kääntyä kenen tahansa sellaisen lääkärin puoleen, joka on tehnyt sopimuksen OEP:n kanssa. Vakuutetuilla on oikeus valita vapaasti perusterveydenhuoltopalveluja tarjoava lääkäri. Avohoitopotilaita ja/tai vuodepotilaita hoitaa heidän koti- tai asuinpaikkansa mukaan valittu terveydenhuoltopalvelujen tarjoaja. Mikäli lähetteen antava lääkäri on potilaan oma perhelääkäri, potilas lähetetään lääkärin asuinpaikkaa tai vastaanottoa vastaavaan, asianmukaisia terveydenhoitopalveluja tarjoavaan laitokseen.

III luku: Sairausetuudet

Sairausetuuksien saamisen edellytykset

Sairauspäivärahaa maksetaan vakuutetuille ja sairasta lasta hoitaville äideille, jotka eivät voi olla työssä ja ovat oikeutettuja sairauspäivärahaan.

Mitä järjestelmä kattaa?

Työnantaja maksaa vuosittain enintään 15 työpäivältä poissaolokorvausta (*Távolléti díj, betegszabadság*), jonka määrä on 70 % bruttopäiväpalkasta. Laskentaperusteena käytetään keskimääräistä bruttopäiväpalkkaa (paitsi siinä tapauksessa, että sikiö on vaarassa).

Sairauspäivärahaa (*Táppénz*) voidaan myöntää enintään yhdeksi vuodeksi henkilön ollessa vakuutettuna. Korvauksen määrä on 60 % keskimääräisestä bruttopäiväpalkasta ja enintään kaksi kertaa vähimmäisbruttopalkka (156 000 forinttia (547 euroa)).

Sairauspäivärahan saaminen

Lääkärin on todettava henkilö työkyvyttömäksi. Toteamiselle ei ole asetettu virallista aikarajaa. Henkilön tila on tutkittava uudelleen säännöllisesti lääkärin päätöksestä riippuen.

Korvaukset maksaa aluehallintoviraston sairausvakuutusyksikkö 30 päivän kuluessa tai sosiaalivakuutuksen maksuyksikkö palkkapäivänä. (Työnantajan, jolla on yli 100 työntekijää, on perustettava sosiaalivakuutuksen maksupalvelu.)

IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet

Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset

Raskaus- ja synnytysetuudet

Raskaus- ja synnytysetuuksia myönnetään naiselle, jolla on ollut lapsen syntymää edeltäneiden kahden vuoden aikana sairausvakuutus vähintään 365 päivää ja joka synnyttää

- kuullessaan yhä sairausvakuutuksen piiriin (esimerkiksi kun hänellä on voimassa oleva työsopimus)
- 42 päivän kuluessa sairausvakuutuksen voimassaolon päättymisestä
- 42 päivän kuluessa sairausvakuutuksen voimassaolon päättymisestä työtaturmasta maksettavan sairauspäivärahan (*Baleseti táppéncz*) maksamisen aikana (tai 28 päivän kuluessa sen jälkeen, kun maksaminen on päättynyt)
- sairausvakuutuksen voimassaolon päättymisen jälkeen sairauspäivärahan (*Táppéncz*) maksamisen aikana (tai 28 päivän kuluessa sen jälkeen, kun maksaminen on päättynyt).

Avustusta myönnetään myös naiselle, joka kasvattaa lapsen aikomuksenaan adoptoida tämä, jos nainen täyttää nämä edellytykset sinä päivänä, jona lapsi annetaan hänen huostaansa. Tällöin raskaus- ja synnytysavustusta myönnetään siitä päivästä lähtien, jolloin lapsi annetaan naisen huostaan, siihen saakka, kunnes naisen jäljellä oleva äitiysloma päättyy.

Raskaus- ja synnytysavustusta ei myönnetä vakuutetulle, joka

- saa äitiyslomansa aikana palkkansa täysimääräisenä; rajoitus koskee vain sitä ajanjaksoa, jonka ajan henkilö saa palkkansa täysimääräisenä;
- tekee palkkatyötä työjärjestelyjen luonteesta riippumatta – lukuun ottamatta tekijänoikeuspalkkioita tai asiantuntijapalkkioita, joista ei peritä tuloveroa – tai harjoittaa ansiotoimintaa, joka edellyttää viranomaisten lupaa.

Mikäli vakuutettu saa äitiyslomansa aikansa osittaista palkkaa, hänelle maksetaan raskaus- ja synnytysetuuksia palkan puuttuvasta osasta.

Syntymäavustus

Syntymälisään on oikeus naisella, joka synnyttää ja asuu laillisesti Unkarissa, adoptiovanhemmilla, huoltajilla sekä lapsen isällä, mikäli äiti menehtyy. Syntymälisää ei myönnetä vanhemmille, jotka ovat antaneet ennen lapsen syntymää suostumuksensa lapsen antamisesta adoptoitavaksi. Tällöin holhouslautakunnan lopullisen päätöksen mukaisesti sijoitettava vastasyntynyt saa lastensuojelujärjestelmän mukaista turvaa.

Mitä järjestelmä kattaa?

Raskaus- ja synnytysetuudet

Äideillä on oikeus saada raskaus- ja synnytysetuuksia äitiyslomansa ajan eli enintään 168 päivän ajan. Äitiysloman enimmäiskesto on 24 viikkoa, ja niistä neljä viikkoa on pidettävä mahdollisuuksien mukaan ennen laskettua synnytysaikaa. Raskaus- ja synnytysetuuden määrä on 70 % siitä keskimääräisestä päiväpalkasta, jota edunsaaja sai ensimmäistä äitiyslomapäivää edeltävän kalenterivuoden aikana. Tämä summa myönnetään synnytysloman ajaksi äidille tai lapsen adoptoivalle naiselle, joka täyttää edellä luetellut tarkat ehdot.

Avustuksiin liittyy tiettyjä erityispiirteitä:

- Raskaus- ja synnytysetuuden myöntämisaika lasketaan vakuutuskaudeksi vanhuuseläkkeen määrää laskettaessa.
- Raskaus- ja synnytysetuuksia saavat naiset ovat oikeutettuja sairausvakuutuksen terveydenhuoltopalveluihin (esimerkiksi avohoitoon tai sairaalassa annettavaan sairaanhoitoon) samalla tavoin kuin täyden sairausvakuutuksen omaavat henkilöt.
- Jos henkilön on maksettava elatusapua tai jos hän on saanut turhaan sairausvakuutuksen etuuksia, hänen raskaus- ja synnytysetuuksiaan leikataan enintään 33 %.
- Takaisinmaksuvaatimus ei koske korkeakouluopiskelijaa, joka saa raskaus- ja synnytysetuuksia käynnissä olevan lukukauden (opetuskauden) ensimmäisenä päivänä ja joka osallistuu peruskoulutukseen, täydentävään peruskoulutukseen, ammatilliseen täydennyskoulutukseen tai ammatilliseen korkeakoulutukseen hyväksytyssä oppilaitoksessa.

Syntymäavustus

Syntymälisä on kertakorvaus, jonka määrä on 225 % vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä; mikäli kyseessä on monisyntyisyys, määrä on 300 % lasta kohden.

Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen

Syntymälisän maksaminen edellyttää vähintään neljää raskaudenaikaista lääkärintutkimusta (mikäli synnytys tapahtuu ennenaikaisesti, yksi tutkimus riittää) taikka adoptiosta tai huoltajuudesta 180 päivän kuluessa syntymästä annettua oikeuden päätöstä. Hakemuksen yhteydessä on toimitettava osoitus asumisesta Unkarissa.

Luku V: Työkyvyttömyysetuudet

Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Vuoden 2011 lopussa parlamentti sääti uuden asetuksen, joka koskee niiden henkilöiden saamia etuuksia, joiden työkyky on alentunut. Uuden asetuksen tarkoituksena on varmistaa sosiaalinen integraatio ja työllisyyteen tähtäävä kuntoutus, joka perustuu osittain työkykynsä menettäneiden jäljellä oleviin ja korjautumiskelpoisiin kykyihin. Lisäksi asetuksella säännellään puuttuvien tulojen korvausmenettelyä. Toiminnassa keskitytään jäljellä olevaan työkykyyn, ja tavoitteena on ohjata takaisin työmarkkinoille henkilöt, joiden työkyky on alentunut.

Uusien sääntöjen mukaan aiempi työkyvyttömyyseläke (*rokkantsági nyugdíj*), tapaturmasta johtuva työkyvyttömyyseläke (*baleseti rokkantsági nyugdíj*), kuntoutustuki (*rehabilitációs járadék*), säännöllinen sosiaalituki heikkokuntoisille henkilöille (*rendszeres szociális járadék*), tilapäinen työkyvyttömyystuki (*átmeneti járadék*) ja kaivosmiesten ammattitautituki (*bányász dolgozók egészségkárosodási járadékalakkautetaan* 1. tammikuta 201. Niiden sijasta maksetaan uusia etuuksia, jotka määritellään yksityiskohtaisen arviointimenetelmän avulla.

Etuudet henkilöille, joiden työkyky on alentunut

Alentuneen työkyvyn omaavien henkilöiden tukeen ovat oikeutettuja henkilöt:

- joiden terveydentila arvioidaan enintään 60 %:ttiseksi ja
- jotka ovat olleet sairausvakuutuksen piirissä vähintään 1 095 päivää 5 vuoden sisällä ennen hakemuksen jättämistä
- jotka eivät ole ansiotyössä ja
- jotka eivät saa mitään säännöllistä sairauskassaetuutta.

Alentuneen työkyvyn omaavien henkilöiden etuus koostuu kahdesta eri osiosta:

- henkilö on oikeutettu **kuntoutusetuuteen**, jos hän on kuntoutumiskykyinen. Kuntoutustukea voidaan myöntää kuntoutuksen vaatimaksi ajaksi, ja sen ylärajana on 3 vuotta kuntoutustuen alkamisesta
- alentuneen työkyvyn omaava henkilö on oikeutettu **työkyvyttömyysetuuteen**, jos kuntoutusta ei voida suositella; jos hän ei pysty kuntoutumaan tai jos henkilö saavuttaa eläkeiän viiden vuoden sisällä.

Alentuneen työkyvyn omaavien henkilöiden saamat etuudet ovat sairausvakuutuksen piiriin kuuluvia etuuksia.

Mitä järjestelmä kattaa?

Etuudet henkilöille, joiden työkyky on alentunut

Määrä perustuu keskikuukausiansioon, ja sen vähimmäismäärä perustuu tiettyyn prosenttiin vähimmäispalkasta.

Kuntoutusetuus:

- henkilöt, joiden kuntoutuminen on mahdollista odotusajan puitteissa:
 - Määrä: 35 % keskimääräisestä kuukausitulosta;
 - Vähimmäismäärä: 30 % vähimmäispalkasta;
 - Enimmäismäärä: 40 % vähimmäispalkasta;
- henkilöt, jotka tarvitsevat jatkuvaa kuntoutusta:
 - Määrä: 45 % keskimääräisestä kuukausitulosta;
 - Vähimmäismäärä: 40 % vähimmäispalkasta;
 - Enimmäismäärä: 50 % vähimmäispalkasta.

Työkyvyttömyysetuus vaihtelee terveydentilan ja kuntoutumismahdollisuuden mukaan:

- Määrä: 40–70 % keskimääräisestä kuukausitulosta;
- Vähimmäismäärä: 30–55 % vähimmäispalkasta;
- Enimmäismäärä: 45 % tai 150 % vähimmäispalkasta.

Työkyvyttömyysetuusten saaminen

Hakijan kelpoisuuden määrittelee kuntoutusviranomainen, joka suorittaa hakijan terveydentilaa ja kuntoutumismahdollisuuksia kartoittavan monitieteellisen arvioinnin.

1. tammikuuta 2012 alkaen alentuneen työkyvyn omaavien henkilöiden etuutta voidaan hakea maksutta painetulla tai sähköisellä hakemuslomakkeella hakijan asuinpaikkakunnalla maakuntahallintovirastojen äskettäin perustetuilta kuntoutuselimiltä.

Hakija voidaan velvoittaa toimittamaan kuntoutuselimelle raportti monitieteellisestä arvioinnista. Mikäli väin ei tapahdu, seurauksena voi olla olla hakuprosessin keskeytyminen.

Monitieteellisen arvioinnin aikana kuntoutuselin tutkii hakijan terveydentilan ja määrittää hänen kelpoisuutensa kuntoutukseen.

Työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuudet maksaa valtion eläkemaksuvirasto.

Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet

Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset

Unkarin eläkejärjestelmää uudistettiin vuonna 1997. Uusi eläkejärjestelmä perustuu kahteen pääpilariin:

- Vuodesta 1998 marraskuuhun 2010:
 - Ensimmäinen pilari on jakojärjestelmäperiaatteeseen perustuva ja vakuutusmaksuilla rahoitettava pakollinen järjestelmä, joka kuuluu sosiaalivakuutusjärjestelmään. Sitä hallinnoi inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (*Nemzeti Erőforrás Minisztérium*), ja etuuden myöntävät lakisääteisen eläkevakuutuksen keskushallinto ja sen yksiköt. Eläkkeidenmaksuyksikkö maksaa kaikki ensimmäiseen pilariin kuuluvat eläkkeet ja eläketyyppiset etuudet.
 - Toinen pilari muodostuu yksityisistä pakollisista rahastoeläkevakuutuksista, joita valtiovarainministeriön valvomat lukuisat eläkevakuutuskassat hallinnoivat.
- Marraskuun 3. päivästä 2010 lähtien pakollisesta eläkejärjestelmästä tuli julkinen. Unkari palasi kahden pilarin eläkejärjestelmään, joka perustuu yhtäältä pakolliseen sosiaalivakuutusjärjestelmään ja toisaalta vapaaehtoiseen yksityiseen eläkesäästämiseen.

Vanhuuseläkettä myönnetään henkilölle, joka on saavuttanut laissa säädetyn eläkeiän ja jolle on kertynyt vaadittu määrä vakuutusvuosia. Eläkeikäraja on vuonna 2009 sekä miehille että naisille 62 vuotta. Eläkeikää nostetaan vuodesta 2010 lähtien vähitellen (puolella vuodella jokaista ikäryhmää kohti); vuodesta 2022 eteenpäin vuonna 1957 ja sen jälkeen syntyneiden eläkeikä tulee olemaan 65 vuotta. Ensimmäinen ikäryhmä, jota eläkeiän nosto koskee, ovat vuonna 1952 syntyneet.

Syntymävuoden mukaiset eläkeiät ovat seuraavat:

Syntymävuosi	Eläkeikä
Ennen 1.1.1952	62
1952	62,5
1953	63
1954	63,5
1955	64
1956	64,5
1957 tai sen jälkeen	65

Henkilöllä voi olla oikeus vanhuuseläkkeeseen, vaikka hän tekisikin vielä ansiotyötä, tiettyyn laissa säädettyyn tulojen ylärajaan saakka. Huhtikuun 1. päivästä 2007 lähtien palkkatyötä tekevän eläkkeensaajan on maksettava eläkemaksuja tuloistaan. Eläkettä korotetaan 365 vakuutuspäivän jälkeen 0,5 % eläkemaksun laskentaperusteena käytetystä kuukausipalkasta.

Uusien sääntöjen mukaan, jotka astuvat voimaan 1. tammikuuta 2011, valtion eläkejärjestelmän perusteella maksettavat etuudet ovat vanhuuseläke (vain eläkeiän saavuttaneille), naisia koskeva eläkkeeseen oikeuttava 40 vuoden jakso (*nők 40 év jogosultsági idővel*) ja jälkeenjääneiden etuudet.

Varhaiseläke

Niin sanottu naisia koskeva eläkkeeseen oikeuttava 40 vuoden jakso (*"nők 40 év jogosultsági idővel"*), niille naisille (iästä riippumatta), joiden eläkkeeseen oikeuttava jakso on kestänyt vähintään 40 vuotta ja jotka ovat lopettaneet ansiotyön. Eläkkeeseen oikeuttavalla jaksolla tarkoitetaan mitä tahansa ansiotyöjaksoa tai jaksoa, jolloin nainen on saanut äitiysetuutta (*Terhességi-gyermekágyi segély*), lapsen hoitorahaa (*Gyermekgondozási díj*), kotihoidon tukea (*gyermekgondozási segély*), lapsen kasvatustukea (*gyermeknevelési támogatás*) tai lapsen kasvatukseen liittyvää hoitorahaa (*Ápolási díj*). Edellä mainittujen lapsen kasvatukseen liittyvien etuuksien lisäksi vaaditaan vähintään 32 vuotta ansiotyötä, tai jos nainen on saanut sairaan lapsen hoitorahaa, 30 vuotta ansiotyötä. Eläkkeeseen oikeuttavaa jaksoa lyhennetään yhdellä vuodella jokaisesta lapsesta, joka on kasvanut taloudessa, jossa nainen kasvattaa viittä tai useampaa lasta; enimmäislyhennys on 7 vuotta.

1. tammikuuta 2012 alkaen aiemmat varhaiseläke-etuudet, poikkeuksena naisia koskeva eläkkeeseen oikeuttava 40 vuoden jakso (*"nők 40 év jogosultsági idővel"*), yhdistyvät nyt ennen eläkeikää saataviksi etuuksiksi (*korhatár előtti ellátás*). Niihin ovat oikeutettuja seuraavanlaiset henkilöt:

- henkilöt, jotka ovat saavuttaneet korkeampaan eläkkeeseen oikeutetun iän ja työssäoloajan (*Előrehozott öregségi nyugdíj*) tai korkeamman eläkkeen vähennetyllä määrällä (*Csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj*) ennen 31. joulukuuta 2011
- Vuonna 1953 syntyneet naiset, jotka ovat täyttäneet 59 ja olleet vähintään 37 työssä ennen varhaiseläkkeen alkamisajankohtaa mutta viimeistään 31. joulukuuta 2012 mennessä
- henkilöt, jotka olivat oikeutettuja aiempaan varhaiseläkkeeseen vaarallisten työolosuhteiden perusteella (*korkedvezményes öregségi nyugdíj*) ennen varhaiseläkkeen alkamisajankohtaa mutta viimeistään 31. joulukuuta 2012 mennessä
- henkilöt, jotka olivat oikeutettuja kaivostyöntekijän eläkkeeseen (*bányásznyugdíj*) ennen 31. joulukuuta 2011
- henkilöt, jotka olivat oikeutettuja taiteilijaeläkkeeseen ennen 31. joulukuuta 2011
- henkilöt, joiden työsuhde päättyi ennen 1. tammikuuta 2012 ja jotka olivat tuolloin oikeutettuja varhaiseläkkeeseen tietyin ehdoin.

Henkilöt, jotka ovat oikeutettuja aiempaan varhaiseläkkeeseen vaarallisten työolosuhteiden perusteella, voivat hakea varhaiseläkettä yhtä monta vuotta ennen eläkeikää kuin olisivat olleet oikeutettuja kyseiseen varhaiseläkkeeseen 31. joulukuuta 2012 mennessä, tai jos etuuden alkamisaika oli vuonna 2012, etuuden alkamisaikaa edeltävästä päivästä saakka.

Varhaiseläke-etuudet

Vuonna 2005 työmarkkinoilla otettiin käyttöön uusi väline, **bonusvuosiohjelma**, jonka tavoitteena on saada ikääntyneet työntekijät pysymään työelämässä. Ohjelman tarkoituksena on tarjota julkisella sektorilla työskenteleville työntekijöille mahdollisuus jäädä eläkkeelle vähitellen ja arvokkaasti tekemällä osa-aikatyötä. Julkisen sektorin työntekijä, joka on iältään enintään kolme vuotta alle eläkeiän ja jolle on kertynyt vähintään 25 vakuutusvuotta, voi vähentää työtuntimääräänsä ja saada 70 % aiemmasta palkastaan eläkeikään asti; tämä aika otetaan huomioon kertyneinä

vakuutuskausina laskettaessa työntekijän sosiaaliturvaetuuksia. Tätä etuutta voidaan pitää varhaiseläkkeenä.

Mitä järjestelmä kattaa?

Eläkkeen määrä riippuu henkilön keskimääräisestä palkasta ja hänelle kertyneistä vakuutusvuosista. Vanhuuseläkkeen määrän laskentaperusteena käytettävä keskimääräinen palkka määritetään pääsääntöisesti niiden tulojen perusteella, joista eläkemaksuja on maksettu vuoden 1988 tammikuun 1. päivän ja eläkkeelle siirtymispäivän välisenä aikana. Tällä hetkellä keskimääräinen palkka lasketaan nettoansioiden perusteella.

Tätä edeltävät ansiot kerrotaan sopivalla arvostuskertoimella, jotta ne vastaisivat tasoltaan henkilön ansioita toisena vuotena ennen eläkkeelle jäämistä. Vuodesta 2008 lähtien keskimääräinen nettopalkka lasketaan uudelleen joidenkin vuosien osalta, jotta se saadaan eläkkeelle jäämistä edeltävän vuoden tasolle.

Vähimmäiseläke

Unkarin eläkejärjestelmässä on käytössä vähimmäiseläke, jonka myöntäminen edellyttää vähintään 20 vakuutusvuoden kertymistä. Vähimmäiseläkkeen määrä on 28 500 forinttia (100 euroa) kuukaudessa. Jos henkilön keskimääräinen kuukausipalkka on kuitenkin vähimmäiseläkkeen määrää pienempi, hänelle maksettava eläke on 100 % hänen keskimääräisestä kuukausipalkastaan.

Eläkkeen lykkääminen

Mikäli henkilölle on kertynyt 20 vakuutusvuotta ja hän on saavuttanut eläkeiän, mutta hänelle ei ole myönnetty eläkettä ja hän on jatkanut työskentelyä vähintään 30 päivää, hän on oikeutettu eläkkeen korotukseen. Korotus on 0,5 % eläkkeen määrästä jokaisen ylimääräisen 30 päivän jakson osalta. Tällaisissa tapauksissa eläkkeen määrä voi ylittää korotusten jälkeen eläkkeen laskentaperusteena käytettävän keskimääräisen kuukausipalkan.

Kuolemantapauksen johdosta myönnettävät avustukset

Unkarissa on mahdollista saada hautausavustusta. Myös viranomaiset voivat järjestää hautauksen.

Hautausavustus:

Lääninhallitus voi myöntää hautausavustusta henkilölle, joka järjestää vainajan hautajaiset ilman, että se on hänen velvollisuutensa, tai siitä syystä, ettei vainajan omainen voi maksaa hautajaiskuluja vaarantamatta omaa tai perheensä toimeentuloa. Hautausavustusta maksetaan vähintään kuukausittaisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärä perhettä kohden, ja jos edunsaaja elää yksin, vähintään 150 % edellä mainitusta summasta. Hautausavustusta maksetaan vähintään 10 % edullisimpien hautajaisten kuluista, mutta avustuksella voidaan myös kattaa kaikki hautajaiskulut, jos ne vaarantaisivat avustuksen hakijan tai hänen perheensä toimeentulon.

Viranomaisten järjestämät hautajaiset:

Sen kunnan kunnanjohtajan, jonka alueella kuolinpaikka sijaitsee, on 30 päivän sisällä kuolemantapausta koskevan tiedon saamisesta huolehdittava siitä, että hautajaiset rahoitetaan julkisin varoin, ellei kenelläkään ole velvollisuutta huolehtia niiden järjestämisestä tai jos henkilöä, jonka velvollisuus tämä olisi, ei kyetä tavoittamaan tai jos hän ei ota tehtäväkseen järjestää hautajaisia. Kunta, jossa vainaja on viimeksi asunut, korvaa hautajaiskulut kunnalle, jonka alueella vainaja kuoli.

Vanhuusetuuksien saaminen

Saadakseen eläke-etuuksia henkilön on tehtävä asianmukainen eläkehakemus. Unkarissa asuvat henkilöt voivat tehdä hakemuksen mille tahansa eläkevakuutusyksikölle henkilökohtaisesti tai lähettämällä hakemuksen postitse. Hakemuksen voi myös täyttää sähköisesti Internetissä. Hakulomakkeita voi ladata verkko-osoitteesta (www.onyf.hu). Niitä saa myös minkä tahansa eläkelaitoksen asiakaspalvelusta.

Jos henkilö asuu tai oleskelee ulkomailla (maassa, joka ei ole Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltio), hänen on toimitettava hakemuksensa eläketietokeskukseen. Mikäli henkilö ei toimita hakemustaan henkilökohtaisesti, hänen on allekirjoitettava lomake ja haettava siihen leima ja vahvistus notaarilta, paikalliselta Unkarin konsulaatilta tai paikallisviranomaisilta.

VII luku: Eloonjääneiden etuudet

Edellytykset eloonjääneiden etuuksien saamiseksi

Jotta omaisille voidaan myöntää eloonjääneiden etuuksia, perusedellytyksenä on se, että edunsaajalle (vainajalle) on kertynyt vaadittu määrä vakuutusvuosia tai että hän sai ennen kuolemaansa vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä. Henkilö, jonka tuomioistuin katsoo lopullisessa tuomiossaan aiheuttaneen tahallisesti edunsaajan kuoleman, ei ole oikeutettu eläke-etuuksiin. Leskeneläke ja lapseneläke myönnetään leskelle ja lapselle vakuutetun kuoltua työtapaturman (työvamman) seurauksena.

Leskeneläke

Leskeneläkkeeseen (*Özvegyinyugdij*) oikeutettuja henkilöitä ovat ne, joiden puoliso on kuollut vanhuuseläkkeellä ollessaan tai joiden puoliso

- on kuollut ennen 22 vuoden ikää ja
 - on ollut työssä 180 päivää opintojen päättymisen jälkeen
 - on ollut työssä yhteensä ainakin 2 vuotta
- on kuollut ikävuosina 22–25 ja ollut työssä vähintään 4 vuotta
- on kuollut ikävuosina 25–30 ja ollut työssä vähintään 6 vuotta
- on kuollut ikävuosina 30–35 ja ollut työssä vähintään 8 vuotta
- on kuollut ikävuosina 35–45 ja ollut työssä vähintään 10 vuotta
- on kuollut täytettyään 45 ja ollut työssä vähintään 15 vuotta

Oikeutettuja ovat myös sellaiset henkilöt, joiden puoliso ei ole ollut työssä edellä mainitun pituista aikaa, mutta on ollut työssä alemmalle ikäryhmälle vaaditun ajan edellyttäen, että työssäoloajasta kuolinpäivään on kulunut korkeintaan 30 päivää. ,

Tilapäinen ja pysyvä leskeneläke:

Tilapäistä leskeneläkettä maksetaan 1 vuosi tai enintään 3 vuotta, jos leski on lapsen huoltaja..

Tilapäinen leskeneläke muuttuu pysyväksi eläkkeeksi, jos puoliso:

- on saavuttanut eläkeiän
- on määritelty alentuneesti työkykyiseksi tai
- hänellä on vainajan kanssa vähintään kaksi alaikäistä lasta (jotka ovat oikeutettuja orvoneläkkeeseen)

Leskellä, jonka puoliso vaihtoi takaisin 1. pilarin valtion eläkejärjestelmään marraskuun 3. päivän 2010 ja tammikuun 31. päivän 2011 välisenä aikana, on oikeus valita leskeneläkkeen ja uuden etuuden, lesken eläketuen (*özvegyi járadék*) välillä. Lesken eläketuen määrä perustuu kertyneeseen määrään.

Lapsiavustus

Lapsiavustusta myönnetään jokaiselle lapselle, myös lapselle, joka on syntynyt vainajan avioliitosta tai avoliitosta ja joka on kasvanut avioparin tai avoparin kanssa samassa taloudessa. Biologisen vanhemman kuoleman johdosta myönnettävää lapsiavustusta ei myönnetä adoptiolapselle, paitsi jos adoptiovanhempi on lapsen biologisen vanhemman puoliso.

Lapsiavustus myönnetään myös vainajan veljille, siskoille, lapsenlapsille, lapsenlapsenlapsille ja lapsenlapsenlapsenlapsille, jos nämä ovat asuneet samassa

taloudessa vainajan kanssa ja ellei heidän suvussaan ole ketään, jonka velvollisuutena olisi kasvattaa tai joka kykenisi kasvattamaan heidät.

Vanhempaineläke

Vanhempaineläkettä myönnetään vanhemmalle, joka on menettänyt lapsensa, jolle oli kertynyt vakuutusvuosia vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttava määrä tai joka sai vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä, jos vanhempi oli lapsen kuollessa vammaisen tai vähintään 65-vuotias ja jos hänen lapsensa on elättänyt häntä suureksi osaksi viimeisenä elinvuotenaan.

Mitä järjestelmä kattaa?

Leskeneläke

Tilapäistä leskeneläkettä myönnetään tavallisesti vuoden ajan edunsaajan kuolinpäivästä eteenpäin; mikäli leskellä on huollettavanaan lapsi, leskeneläkettä voidaan myöntää kolmen vuoden ajan.

Kun henkilön oikeus tilapäiseen leskeneläkkeeseen lakkaa, hänelle myönnetään pysyvä leskeneläke, jos hän on saavuttanut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän (eläkeiän) tai jos hän on vammaisen tai jos hänellä on huollettavanaan vähintään kaksi vainajan lasta (tai yksi vammaisen tai pitkäaikaissairas lapsi). Pysyvä leskeneläke myönnetään myös silloin, jos jokin edellä mainituista tilanteista toteutuu 15 vuoden kuluessa puolison kuolemasta, mikäli tämä kuoli ennen maaliskuun 1. päivää 1993, tai 10 vuoden kuluessa, mikäli tämä on kuollut helmikuun 28. päivän jälkeen 1993.

Tilapäisen leskeneläkkeen määrä on 60 % eläkkeestä, jota vainaja sai tai olisi saanut. Pysyvän leskeneläkkeen määrä on 60 % myös silloin, jos leskeneläkkeen saajalle ei makseta muuta henkilökohtaista eläkettä kuin leskeneläkettä. Jos hän saa henkilökohtaisia eläke-etuuksia, pysyvän leskeneläkkeen määrä on 30 % vainajan eläkkeestä.

Mikäli edunsaajia on useita, leskeneläke jaetaan tasan edunsaajien kesken. Lakisääteistä vähimmäiseläkettä ei ole asetettu.

Lapsiavustus

Lapsiavustusta maksetaan siihen asti, kunnes lapsi täyttää 16 vuotta tai kunnes hän on päättänyt kokopäiväiset opintonsa. Lapsiavustusta maksetaan enintään 25 vuoden ikään asti. Jos lapsi vammautuu ennen kuin hänen oikeutensa lapsiavustukseen päättyy, hänen oikeutensa lapsiavustukseen jatkuu koko invaliditeetin keston ajan hänen iästään riippumatta.

Lapsiavustukseen on oikeutettu lapsi, jonka vanhempi on täyttänyt ennen kuolemaansa leskeneläkkeeseen vaadittavan työssäoloehdon tai kuollut vanhuuseläkkeen saajana.

Lapsiavustuksen määrä on 30 % edunsaajan eläkkeestä. Eläkkeen määrä nousee 60 prosenttiin, jos lapsi on menettänyt molemmat vanhempansa tai jos elossa oleva vanhempi on vammaisen. Vuodesta 2010 lähtien lapsiavustuksen vähimmäismäärä on 24 250 forinttia (85 euroa). Jos lapsi on menettänyt molemmat vanhempansa ja

hänelle voidaan siis laskea lapsiavustus kummankin vanhemman eläkkeen perusteella, hänelle myönnetään näistä lapsiavustuksista suurempi.

Vanhempaineläke

Vanhempaineläke lasketaan samalla tavalla kuin leskeneläke asiaan sovellettavien sääntöjen mukaisesti (sen määrä on 60 tai 30 % eläkkeestä). Jos useampi henkilö on oikeutettu vanhempaineläkkeeseen, eläke jaetaan tasan kyseisten henkilöiden kesken. Lakisääteistä vähimmäiseläkettä ei ole asetettu.

Eloonjääneiden etuuksien saaminen

Saadakseen eläke-etuuksia henkilön on tehtävä asianmukainen eläkehakemus. Unkarissa asuvat henkilöt voivat tehdä hakemuksen mille tahansa eläkevakuutuslaitokselle henkilökohtaisesti tai lähettämällä hakemuksen postitse. Hakemuksen voi myös täyttää sähköisesti Internetissä. Hakulomakkeita voi ladata verkko-osoitteesta <http://www.onyf.gov.hu>. Niitä saa myös minkä tahansa eläkelaitoksen asiakaspalvelusta.

Jos henkilö asuu tai oleskelee ulkomailla (maassa, joka ei ole Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltio), hänen on toimitettava hakemuksensa eläketietokeskukselle. Mikäli henkilö ei toimita hakemustaan henkilökohtaisesti, hänen on allekirjoitettava lomake ja haettava siihen leima ja vahvistus notaarilta, paikalliselta Unkarin konsulaatilta tai paikallisviranomaisilta.

VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautietuudet

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset

Unkarin terveystakuutusjärjestelmä kattaa työtapaturmaetuudet seuraaville: vakuutetut ja heihin rinnastettavat henkilöt, itsenäiset ammatinharjoittajat, jotka ovat kokoaikaeläkkeellä tai ovat saavuttaneet eläkeiän ja saavat leskeneläkettä, sekä eläkettä saavat henkilöt, jotka ja kuuluvat osuuskuntaan ja harjoittavat ansiotoimintaa tai palkkatoimintaa muiden työnsopimusten nojalla

Vakuutus kattaa kaikki vammat ja sairaudet, jotka ovat syntyneet työssä tai liittyvät työhön tai jotka ovat syntyneet matkalla työhön tai paluumatkalla työstä (työtapaturmat), sekä vaarallisen työn tekemisestä johtuvat sairaudet ja terveydentilan heikkenemisen (ammattitaudit). Hallitus määrittelee ammattitaudit. Vakuutus ei kata vammoja ja sairauksia, joiden ainoana syynä on vammautuneen/sairastuneen henkilön oma toiminta.

Työntekijän ja työnantajan maksamat pakolliset sairausvakuutusmaksut takaavat vakuutetulle tapaturman yhteydessä oikeuden myös terveydenhoitoetuuksiin. Edellytykset ovat:

- luontoisetuudet terveydenhuoltopalvelujen muodossa
- rahaetuudet, kuten tapaturman johdosta maksettavat korvaukset ja tapaturman johdosta maksettava eläke.

Mitä järjestelmä kattaa?

Luontoisetuudet

Luontoisetuuksia ovat yleinen terveydenhoito sekä täysin maksuttomat lääkkeet, hoitolaitteet ja heikentyneen terveydentilan edellyttämät hoidot. Lisäksi tietyt sairautteen tai vammaan liittyvät hammashoidot ovat maksuttomia.

Näiden lisäksi vakuutus kattaa myös seuraavat: Unkarin kansalaiset, jotka ovat keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksessa tai käytännön harjoittelussa, potilaat, jotka saavat hoitoa sosiaalihoitolaitoksissa, vangit, vapaaehtoiset, jotka tekevät yleishyödyllistä työtä, sekä työntekijät, joilla on väliaikainen työlupa.

Työtapaturman johdosta maksettava korvaus

Työtapaturman johdosta maksettavaa korvausta (*Baleseti táppéncz*) saa henkilö, joka on työtapaturman tai ammattitaudin vuoksi työkyvytön ja joka ei voi terveydentilansa tai asianmukaisen hoitolaitteen puuttumisen vuoksi tehdä työtään. Korvaus on 100 % henkilön tuloista; matkustuksen aikana sattuneista tapaturmista maksettava korvaus on kuitenkin 90 % tuloista. Tätä korvausta myönnetään vuodeksi. Korvauskautta on mahdollista pidentää vuodella.

Työtapaturman johdosta maksettava eläke

Tapaturman johdosta maksettavaa eläkettä (*Baleseti járadék*) saa henkilö, jonka työkyky on alentunut yli 13–15 % työtapaturman tai ammattitaudin vuoksi ja joka ei

ole oikeutettu tapaturman johdosta maksettavaan työkyvyttömyyseläkkeeseen. Jos työkyvyttömyysaste on enintään 25 %, tapaturman johdosta maksettavaa eläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Jos työkyvyttömyysaste on yli 25 %, eläkettä maksetaan niin kauan kuin henkilön työkyky on alentunut. Tämän etuuden määrä riippuu työkyvyttömyysasteesta ja on 8, 10, 15 tai 30 % henkilön keskimääräisistä kuukausituloista.

Työtapaturman johdosta maksettava työkyvyttömyysetuus

Alkaen 1. tammikuuta 2012 näitä etuuksia ei enää myönnetä.

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen

Hiljattain perustettu valtuutettu kuntoutusasiantuntijaryhmä laatii kattavan arvion lääketieteellisten, sosiaalisten ja työllistymistä koskevien seikkojen pohjalta. Ryhmä tekee arvion perusteella päätöksensä aiheutuneesta terveydelle ja työkyvyille aiheutuneiden haittojen laajuudesta, kuntoutumismahdollisuuksista sekä kuntoutusta koskevista ohjeista ja sen kestosta.

Saadakseen etuuksia henkilön on täytettävä hakemuskaavake. Unkarissa asuvat henkilöt voivat tehdä hakemuksen mille tahansa sairausvakuutuslaitokselle henkilökohtaisesti tai lähettämällä hakemuksen postitse. Hakemuksen voi myös täyttää sähköisesti internetissä. Hakulomakkeita voi ladata verkko-osoitteesta <http://www.onyf.gov.hu>. Niitä saa myös miltä tahansa eläkevakuutuslaitokselta.

Jos henkilö asuu tai oleskelee ulkomailla (maassa, joka ei ole Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen jäsenvaltio), hänen on toimitettava hakemuksensa Unkarin lakisääteisen eläkejärjestelmän keskuselimelle. Mikäli henkilö ei toimita hakemustaan henkilökohtaisesti, hänen on allekirjoitettava lomake ja haettava siihen leima ja vahvistus notaarilta, paikalliselta Unkarin konsulaatilta tai paikallisviranomaisilta.

IX luku: Perhe-etuudet

Perhe-etuuksien saamisen edellytykset

Unkarin perhe-etuusjärjestelmä käsittää seuraavat etuudet:

- perhetuki
- lapsen kotihoidon tuki
- lapsen kasvatustuki
- syntymälisä
- äitiyspäiväraha
- lapsenhoitoavustus

Neljä ensimmäistä etuutta myöntää ja maksaa Unkarin valtiovarainministeriö ja sen aluetoimistot. Kaksi viimeistä etuutta myöntää ja maksaa kansallinen sairausvakuutuslainsäädäntö ja sen aluetoimistot tai suuryrityksissä sosiaalivakuutuksen maksupalvelu.

Perhetuki

Perhetuki on kuukausittain tuki lasten kasvatus- ja koulunkäytinkustannuksiin. Perhetukea voidaan myöntää lapsen biologiselle vanhemmalle, biologisen vanhemman puolisolle, adoptiovanhemmalle, sijaisvanhemmalle, ammattimaiselle sijaisvanhemmalle, holhoojalle tai kenelle tahansa, jonka luona lapsi asuu väliaikaisesti. Edunsaaja voi hakea perhetukea lapsen syntymästä lähtien sekä kouluikäisestä lapsesta, jonka todistetaan käyvän koulua, tai alle 20-vuotiaasta (jos lapsella on opetukseen liittyviä erityistarpeita, enintään 23-vuotiaasta), julkiseen opetuslaitokseen kirjoittautuneesta lapsesta. Lapsen on asuttava kotona (eli edunsaajan taloudessa). Jos lapsella on tietty määrä perusteettomia poissaoloja koulusta, etuuden maksaminen lopetetaan. Perhetukea ei myönnetä opiskelijoista, jotka suorittavat korkeakouluopintoja. Kotona asuvaksi lapseksi katsotaan myös lapsi, joka asuu tilapäisesti poissa kotoa siksi, että hän suorittaa opintoja Unkarissa tai ulkomailla tai saa lääkärihoitoa.

Kotihoidontuki

Kotihoidontukea voidaan myöntää vanhemmalle, sijaisvanhemmalle tai holhoojalle hänen taloudessaan asuvasta lapsesta kolmen vuoden ikään asti tai, jos kyse on kaksosista, ensimmäisen oppivelvollisuusvuoden loppuun asti tai, jos kyse on lapsesta, joka kärsii pitkäaikaisesta sairaudesta tai on vakavasti vammaisen, kymmenen vuoden ikään asti. Tukea voidaan myöntää myös vanhemmalle, jos lapsi on vähintään vuoden ikäinen, jos isovanhemmat kasvattavat lasta ja huolehtivat hänestä omassa taloudessaan ja jos lapsen vanhemmat ovat antaneet tähän kirjallisen suostumuksensa. Kotihoidontukea saava vanhempi ei saa tehdä palkkatyötä, ennen kuin lapsi täyttää vuoden. Kun lapsi on täyttänyt vuoden, vanhempi saa työskennellä enintään 30 tuntia viikossa, paitsi jos hän tekee työtä kotona, jolloin työaika voi olla pidempi. Sairaana lapsen vanhempi voi harjoittaa ansiotoimintaa ilman aikarajoituksia, kun lapsi on täyttänyt vuoden. Yksi vuotta täyttäneiden kaksosten vanhempi voi päättää työskennellä kokopäiväisesti: tällöin hän saa ainoastaan lasten kotihoidontuen tavanomaisen määrän. Jos kaksosten vanhempi päättää työskennellä enintään 30 tuntia viikossa, hänellä on oikeus korkeampaan määrään. Isovanhempi ei voi

harjoittaa ansiotoimintaa, ennen kuin lapsi on täyttänyt kolme vuotta, ja sen jälkeen edunsaaja voi harjoittaa ansiotoimintaa enintään 30 tuntia viikossa (tai ilman aikarajoitusta, jos työ tehdään kotona).

Suurperhetuki

Suurperhetukea voidaan myöntää vanhemmalle, sijaisvanhemmalle tai holhoojalle, jolla on taloudessaan vähintään kolme alaikäistä lasta. Suurperhetukea myönnetään siitä, kun nuorin lapsi täyttää kolme vuotta, siihen, kunnes hän täyttää kahdeksan vuotta. Suurperhetukea saava henkilö voi tehdä palkkatyötä enintään 30 tuntia viikossa. Rajoitusta ei sovelleta, jos hän tekee palkkatyötään kotona. Kotihoidontukea ja suurperhetukea ei voi saada samanaikaisesti.

Lapsen syntymään liittyvä avustus sekä raskaus- ja synnytysavustus

Ks. äitiys- ja isyysetuuksia koskeva luku.

Lapsenhoitoavustus

Sairausvakuutuksen piiriin kuuluva vanhempi – äiti tai isä – voi saada lapsenhoitoavustusta siihen saakka, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Tätä lisää maksetaan toiselle vanhemmalle raskaus- ja synnytysavustuksen maksukauden päätyttyä tai vastaavan pituisen ajanjakson kuluttua. Lapsenhoitolisää ei makseta seuraavissa tapauksissa:

- Edunsaaja tekee palkkatyötä työjärjestelyjen luonteesta riippumatta – lukuun ottamatta tekijänoikeuspalkkioita – tai harjoittaa ansiotoimintaa, joka edellyttää viranomaisten lupaa.
- Edunsaaja saa palkkansa täysimääräisenä, vaikkei hän tee työtä. (Mikäli hän saa vain osittaista palkkaa, lapsenhoitoavustuksen määrä vastaa palkan puuttuvaa osaa.)
- Edunsaaja on oikeutettu muihin, sosiaaliturvahallinnosta ja sosiaaliturvaetuuksista vuonna 1993 annetussa III laissa tarkoitettuihin säännöllisiin rahaetuuksiin, kuten sairauspäivärahaan, työkyvyttömyyseläkkeeseen tai vanhuuseläkkeeseen.
- Edunsaaja ei voi kasvattaa lastaan omassa kodissaan, koska lapsi on sijoitettu tilapäisesti muualle, koska lapsi on otettu tilapäisesti tai pidemmäksi ajaksi huostaan kasvatuslaitokseen tai koska lapsi on otettu sosiaalilaitokseen yli 30 päiväksi.
- Edunsaajan lapsi on päivähoidossa lukuun ottamatta sopeutus- ja kuntoutuslaitoksia
- Edunsaaja on tutkintavankeudessa, pidätettynä tai vankilassa.

Lapsenhoitolisä on 70 % edunsaajan keskimääräisestä päiväpalkasta, enintään kuitenkin 70 % kaksinkertaisesta vähimmäispäiväpalkasta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Perhetuki

Perhetuen kuukausittainen määrä vuonna 2012:

- perheelle, jossa on yksi lapsi: 12 200 forinttia (43 euroa)
- yksinhuoltajaperheelle, jossa on yksi lapsi: 13 700 forinttia (48 euroa)
- perheelle, jossa on kaksi lasta: 13 300 forinttia (47 euroa) lasta kohden

- yksinhuoltajaperheelle, jossa on kaksi lasta: 14 800 forinttia (52 euroa) lasta kohden
- perheelle, jossa on vähintään kolme lasta: 16 000 forinttia (56 euroa) lasta kohden
- yksinhuoltajaperheelle, jossa on vähintään kolme lasta: 17 000 forinttia (60 euroa) lasta kohden
- perheelle, jossa on pitkäaikaisesta sairaudesta kärsivä tai vakavasti vammainen lapsi: 23 000 forinttia (81 euroa)
- yksinhuoltajaperheelle, jossa on pitkäaikaisesta sairaudesta kärsivä tai vakavasti vammainen lapsi: 25 900 forinttia (91 euroa).

Perhetuki myönnetään kokonaisiksi kuukausiksi ja maksetaan koko kuukauden osalta riippumatta siitä, koska hakemus tehdään ja koska tuen maksaminen päättyy.

Kotihoidontuki

Kotihoidontuki maksetaan kuukausittain ja sen määrä vastaa vanhuuseläkkeen vähimmäismäärää; tuen määrä ei riipu lasten määrästä.

Suurperhetuki

Suurperhetuki maksetaan kuukausittain ja sen määrä vastaa vanhuuseläkkeen vähimmäismäärää; tuen määrä ei riipu lasten määrästä, paitsi kaksosten osalta määrä kerrotaan lasten lukumäärällä. Kun henkilö on oikeutettu tukeen osan kuukaudesta, tuen laskuperusteena käytetään kuukausittaisen eläkkeen kolmaskymmenesosia.

Lapsenhoitoavustus

Lapsenhoitoavustus on 70 % edunsaajan edellisvuoden keskimääräisestä päiväpalkasta, enintään kuitenkin 70 % kaksinkertaisesta vähimmäispäiväpalkasta.

Perhe-etuuksien saaminen

Perhe-etuuksista vastaa inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö (Nemzeti Erőforrás Minisztérium). Perhe-etuuksia maksetaan valtion talousarviosta ja sairausvakuutuskassasta (*Egészségbiztosítási Pénztár*); käytännössä niiden täytäntöönpanosta ja hallinnoinnista vastaa kuitenkin Unkarin valtionkonttori ja kansallinen sairausvakuutuskassa.

Etuuksia haetaan Unkarin valtionkonttorilta. Hakukaavakkeita on saatavilla valtionkonttorin paikallistoimistoista ja internetistä osoitteesta: www.allamkincstar.gov.hu. Kaavakkeita on saatavilla myös englanninkielisinä. Lisäksi unkarin kielellä on saatavilla kattava puhelinpalvelu numerossa +36-1-452-2900.

X luku: Työttömyys

Työttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Työnhakijaksi katsotaan henkilö, joka on ilmoittautunut työnhakijaksi kansalliseen työvoimatoimistoon eli joka täyttää lain vaatimukset ja muut ehdot työn tekemiseksi (hän ei esimerkiksi tarvitse työlupaa. Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen kansalaiset luetaan kuitenkin työnhakijoiksi, vaikka he tarvitsisivatkin työluvan.) Työnhakijaksi ei katsota kokopäiväistä opiskelijaa eikä henkilöä, joka on oikeutettu vanhuuseläkkeeseen, varhaiseläkkeeseen (*korhatár előtti ellátás*) tai alentuneesta työkyvystä johtuvaan eläkkeeseen (*megváltozott munkaképességű személyek ellátásai*). Työnhakijalla ei saa myöskään olla tuloja satunnaista työtä lukuun ottamatta muusta toiminnasta. Työnhakijan on tehtävä yhteistyötä kansallisen työvoimatoimiston kanssa.

Työnhakijan tukea myönnetään työnhakijalle, joka on työskennellyt vähintään 360 päivää työttömäksi jäämistään edeltäneiden kolmen vuoden aikana. Koska kymmenen työpäivää oikeuttaa yhteen tukipäivään, työnhakijan tukea myönnetään vähintään 36 päiväksi ja enintään 90 päiväksi.

Työnhakijan tukea voidaan myöntää työnhakijalle, joka on viimeisten neljän vuoden aikana ollut vakuutettuna vähintään 200 päivän ajan. Tarkempia tietoja on alla kohdassa "Mitä järjestelmä kattaa?".

Mitä järjestelmä kattaa?

Työttömyyskorvausjärjestelmään kuuluu aktiivisia ja passiivisia etuuksia. Työnhakija voi saada työmarkkinoihin liittyviä palveluja, työmarkkinoita ja työllistymistä koskevaa neuvontaa, ohjausta ammatinvalintaan ja työnhakuun sekä ammatillisen uudelleensijoittumisen yhteydessä paikalliseen työllisyystilanteeseen liittyvää neuvontaa ja työtarjoja. Lisäksi työnhakija voi osallistua erilaisiin koulutuksiin sekä oman yrityksen perustamista edistäviin ohjelmiin. Työllisyyttä tuetaan monin eri tavoin siten, että edunsaajana on työnantaja (tuki työpaikkojen luomiseksi ja säilyttämiseksi, tuki nuorten ja vammaisten työllistämiseksi). Aktiiviseen tukeen kuuluu työnhakijoille suunnattu etuus: joka on taloudellinen etuus työpaikkansa menettäneille ja työnhakijan tuki ennen eläkkeelle pääsyä. Vakuutetuille itsenäisille ammatinharjoittajille ei ole erillisiä etuuksia, vaan he saavat työttömyyskorvausta palkansaajien tapaan.

Työnhakijan tuki

Laissa säädetään, että työnhakijan tukea myönnetään enintään 90 päivää ja että tuen suuruus on 60 % aiemmasta keskipalkasta, mutta tuen määrä ei voi olla suurempi kuin 100 % minimipalkasta (eli 93 000 forinttia (326 euroa)).

Työnhakijan tuen määrä lasketaan sen keskimääräisen palkan perusteella, jota henkilö sai työttömäksi jäämistään edeltäneen kalenterivuoden aikana. Mikäli työnhakija on tehnyt työttömyyttään edeltäneen kalenterivuoden aikana työtä useille työnantajille, työnhakijan tuen määrä lasketaan kaikilta työnantajilta saadun keskimääräisen palkan perusteella. Ellei työnhakijan keskimääräistä palkkaa voida määrittää, työnhakijan

tuen määrä lasketaan hänen viimeisen työpaikkansa toimialalla tai vastaavilla toimialoilla valtakunnallisesti maksettavien palkkojen keskiarvon perusteella.

Työnhakijan tuen maksaminen päättyy seuraavissa tapauksissa: jos tuensaja niin pyytää, kun hänet poistetaan rekisteristä; jos hän saa oikeuden vanhuuseläkkeeseen, työkyvyttömyyseläkkeeseen tai tapaturman johdosta maksettavaan työkyvyttömyyseläkkeeseen, varhaiseläkkeeseen tai alentuneen työkyvyn johdosta saatavaan etuuteen; jos hän saa tuloja muusta toiminnasta yli 90 päivän ajan, satunnaista työtä lukuun ottamatta; jos hän ottaa vastaan paikan koulutukseen, jonka aikana hänelle maksetaan lakisääteisen vähimmäispalkan suuruista tukea; jos hän aloittaa päätoimiset opinnot; jos hän menehtyy tai jos tuen myöntämiselle asetettu aika päättyy.

Työttömyyskorvaus ennen eläkettä

Lakiin kirjatun periaatteen mukaan yksikään työttömien ryhmä ei joutua olla muita epäsuotuisampaan asemaan. Siksi työttömyyskorvausta ennen eläkettä maksetaan työnhakijalle,

- joka on saavuttamassa eläkeiän viiden vuoden sisällä
- joka on saanut työttömyyskorvausta (*álláskeresési járadék*) ja etuuden maksamiskausi on päätymässä
- saavuttaa eläkeiän vähintään 5 vuoden sisällä ja samalla 3 vuoden sisällä työttömyyskorvauksen päättymisestä
- ei saa varhaiseläkettä (*korhatár elótti ellátás*), armeijan eläkettä (*szolgálati járandóság*), balettianssijan eläkettä (*balettművészeti életjáradék*) tai kaivostyöläisen siirtymäeläkettä (*átmeneti bányászjáradék*),
- on ollut riittävän kauan työssä ennen eläkettä (tavallisesti 20 vuotta).

Lain mukaan työttömyyskorvausta voidaan myöntää siihen saakka, kunnes henkilö saa oikeuden vanhuuseläkkeeseen. Korvauksen määrä on 40 % hakemuksen tekohetkellä voimassa olevasta vähimmäispalkasta (37 200 forinttia (130 euroa)). Jos työttömyyskorvauksen määrän laskenta on perustunut edellä mainittua pienempään summaan, tuki on tämän pienemmän määrän suuruinen.

Korvauksia saava työnhakija saa tehdä työtä tilapäistyökorttia käyttäen. Toisin kuin työnhakijan tuen tapauksessa tilapäistyöstä saatavat ansiot eivät vaikuta millään tavalla työttömyyskorvauksen maksamiseen. Muilta osin työttömyyskorvauksen maksamisen päättymistä ja keskeytymistä koskevat säännöt ovat yleisesti ottaen samanlaiset kuin työnhakijan tukeen sovellettavat säännöt.

Työttömyysetuuksien saaminen

Työttömäksi jäävän henkilön on ilmoitauduttava työvoimatoimistoon. Työnhakijan on etsittävä työtä aktiivisesti ja hänen on tehtävä yhteistyötä valtion työvoimatoimiston kanssa. Lisätietoja ks. <http://www.munka.hu>

XI luku: Vähimmäistoimeentulo

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset

Unkarissa on kolmenlaisia maksuihin perustumattomia erityisuuksia:

- työkyvyttömyyden johdosta maksettava kansaneläke
- maksuihin perustumaton vanhuusavustus
- kuljetusavustus.

Lisäksi on erillinen työikäisille tarkoitettu etuus.

Työkyvyttömyysetuus

Tämä etuus myönnetään henkilölle, josta on tullut täysin työkyvytön ennen 25 vuoden ikää ja jolle ei makseta tapaturman johdosta työkyvyttömyyseläkettä tai muuta korvausta. Lääketieteen asiantuntijoiden kansallisen tutkimuslaitoksen toimivaltaisen lääketieteellisen lautakunnan on annettava asiasta lausunto. Tätä kansaneläkettä voidaan myöntää aikaisintaan sen kuun ensimmäisestä päivästä lähtien, jonka aikana hakija täyttää 18 vuotta. Sitä ei myönnetä henkilölle, joka on sijoitettu maksuttomaan hoitolaitokseen.

Maksuihin perustumaton vanhuusavustus

Ikääntymisen johdosta maksettavaa kansaneläkettä myönnetään vanhuksille, jotka eivät saa riittävää toimeentuloa. Sitä voidaan myöntää

- henkilölle, joka on täyttänyt 62 vuotta tai saavuttanut laissa säädetyn eläkeiän, jos hänen omat ja hänen avio-/avopuolisonsa yhteenlasketut kuukausitulot ovat henkeä kohden enintään 80 % vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä,
- henkilölle, joka asuu yksin ja on täyttänyt 62 vuotta tai saavuttanut laissa säädetyn eläkeiän mutta on alle 75-vuotias, jos hänen kuukausitulonsa ovat enintään 95 % vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä,
- henkilölle, joka asuu yksin ja on täyttänyt 75 vuotta, jos hänen kuukausitulonsa ovat enintään 130 % vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä. Ikääntymisen johdosta maksettavan kansaneläkkeen kuukausittainen määrä lasketaan sen mukaan, mihin näistä kolmesta ryhmästä henkilö kuuluu.

Maksuihin perustumatonta vanhuusavustusta ei voida myöntää tai sen maksaminen voidaan keskeyttää, jos edunsaaja on tutkintavankeudessa, suorittaa ehdotonta vankeusrangaistusta, oleskelee yli kolme kuukautta ulkomailla tai on EU:n kansalainen, jonka työluvan voimassaolo on päättynyt tai jonka työluva on peruttu.

Kuljetusavustus

Kuljetusavustuksen tarkoituksena on korvata vakavasta liikuntarajoitteesta kärsivien henkilöiden liikkumisesta aiheutuvat ylimääräiset kulut. Kuljetusavustusta ei myönnetä vakavasti liikuntarajoitteiselle henkilölle, joka saa työkyvyttömyyskorvausta.

Työikäisille tarkoitettu etuus

Työikäisille tarkoitettun etuuden tavoitteena on taata vähimmäistoimeentulo työikäisille (18 vuotta täyttäneille mutta alle eläkeikäisille) henkilöille, jotka eivät työskentele tai opiskele ja joilla ei ole riittävää toimeentuloa.

Mitä järjestelmä kattaa?

Työkyvyttömyysetuus

Työkyvyttömyyden johdosta maksettavan kansaneläkkeen määrä on 33 330 forinttia (117 euroa) kuussa.

Maksuihin perustumaton vanhuusavustus

Mikäli edunsaaja ei asu yksin, maksuihin perustumattoman vanhuusavustuksen määrä on 80 % lakisääteisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä. Mikäli edunsaaja on 62–75-vuotias ja asuu yksin, avustuksen määrä on 95 % lakisääteisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä. Mikäli edunsaaja on yli 75-vuotias ja asuu yksin, avustuksen määrä on 130 % lakisääteisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä. Edunsaajat voivat tehdä ansiotyötä, mikäli ansiotyöstä saatavat tulot ovat alle 40 % lakisääteisen vanhuuseläkkeen vähimmäismäärästä.

Kuljetusavustus

Kuljetusavustuksen määrä lasketaan kertomalla avustuksen perusmäärä sen ryhmän kertoimella, johon edunsaaja kuuluu. Perusmäärä on 7 000 forinttia (25 euroa) vuodessa kertoimen ollessa 1. Jos edunsaaja on 1–62-vuotias ja hän työskentelee tai opiskelee, kerroin on 3,5. Mikäli vakavasti liikuntarajoitteinen henkilö kasvattaa kotonaan alaikäisiä lapsia, hänellä on oikeus saada normaalisti maksettavan avustussumman lisäksi lisäavustusta, joka on 50 % perusmäärästä. Mikäli samassa taloudessa lapsia kasvattaa useampi vakavasti liikuntarajoitteinen henkilö, heillä on kaikilla oikeus lisäavustukseen kasvatettavien lasten määrästä riippumatta. Sinä vuonna, jolloin henkilön liikuntakyky heikkenee, hänelle myönnetään liikkumisavustusta jäljellä olevaan vuoteen suhteutettu määrä, joka lasketaan avustushakemuksen tekemistä seuraavan kuun ensimmäisestä päivästä lähtien.

Työikäisille tarkoitettu etuus

Työikäisille tarkoitettun etuuden puitteissa maksetaan kahdenlaisia rahaetuuksia: säännöllistä sosiaaliavustusta ja ansiotuloja täydentävää tukea. Säännöllisen sosiaaliavustuksen määrä riippuu perheen koosta ja tuloista sekä perhesuhteista. Ansiotuloja täydentävän tuen määrä on kiinteä.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen

Sosiaaliapujärjestelmää hallinnoivat paikallisviranomaiset, jotka myöntävät erilaisia sosiaaliapuetuuksia. Työkyvyttömyyden johdosta maksettavaa kansaneläkettä hallinnoi toimivaltainen alueellinen sosiaaliturvatoimisto ja sen maksaa eläkeosasto.

Hakijan oikeuden tukeen arvioivat paikallisviranomaiset. Hakijan on täytettävä hakukaavake ja liitettävä siihen perheen tuloja koskevat tositteet ja. Työikäisille

tarkoitettua tukea (*aktív korúak ellátása*) haettaessa hakemukseen on liitettävä myös tositteet perheen omaisuudesta. Hakijan on tietyissä tapauksissa toimitettava myös muita asiakirjoja, kuten todistus terveydentilan heikentymisestä tai työvoimatoimiston antama todistus työnhakijan tuen (*Álláskeresési járadék*) loppumisesta. Paikallisviranomaisen on tehtävä hakemusta koskeva päätös 22 työpäivän kuluessa; tätä aikaa voidaan pidentää kerran 22 työpäivällä.

XII luku: Pitkäaikaishoito

Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset

Sosiaalipalveluja voidaan tarjota henkilöille, jotka ovat jollain tavoin riippuvaisia muiden ihmisten avusta. Avun tarpeet vaihtelevat ja siksi myös edunsaajille tarjottavat hoitopalvelut ovat erilaisia.

Vanhusten pitkäaikaishoitopalvelut

Vanhusten pitkäaikaishoitopalveluita tarjotaan

- edunsaajan toimintakyvyn mukaan,
- mikäli edunsaaja tarvitsee päivittäin alle 4 tuntia hoitoa, hänelle tarjotaan vain kotihoitoa,
- mikäli edunsaaja tarvitsee päivittäin yli 4 tuntia hoitoa, hänelle voidaan tarjota sitä vanhainkodissa.

Vammaisten pitkäaikaishoitopalvelut

Edunsaajalla täytyy olla jokin seuraavista:

- eräät vammaisuuden muodot
- sokeus tai vakava näkövamma
- kuurous tai akuutti huonokuuloisuus
- synnynnäinen tai ennen 14 vuoden ikää ilmennyt kehitysvamma
- vakava fyysinen ja/tai toiminnallinen vamma, jonka vuoksi edunsaaja tarvitsee toisen henkilön apua.

Psykiatristen potilaiden ja riippuvuuksista kärsivien henkilöiden pitkäaikaishoitopalvelut sekä kodittomien pitkäaikaishoitopalvelut

Näiden palvelujen saaminen edellyttää, että edunsaaja on erittäin riippuvainen muiden avusta ja kyvytön huolehtimaan riittävällä tavalla päivittäisistä perustoimista.

Omaishoidon tuki

Omaishoidon tukea myönnetään henkilölle, joka tarjoaa pitkäaikaishoitoa vammaiselle perheenjäsenelle tai alle 18-vuotiaalle, pitkäaikaissairaalle perheenjäsenelle.

Mitä järjestelmä kattaa?

Pitkäaikaishoidolle ei ole laadittu erillistä määritelmää eikä erillistä järjestelmää, vaan pitkäaikaishoitopalveluita tarjotaan osana terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujärjestelmää. Pitkäaikaishoitopalvelut perustuvat sosiaalihuoltoon ja niitä rahoitetaan valtion talousarviosta. Etuuksiin kuuluu sekä rahaetuuksia että luontaisetuuksia.

Omaishoidon tuki

Mikäli henkilö on vakavasti vammainen, tuen määrä on 100 % vähimmäiseläkkeestä. Mikäli henkilö on vakavasti vammainen ja tarvitsee intensiivistä hoitoa, tuen määrä on 130 %.

Pitkäaikaishoidon saaminen

Valtio ja paikallisviranomaiset tarjoavat henkilökohtaisia pitkäaikaishoitopalveluita sosiaalihuoltoon koskevan lainsäädännön mukaisesti. Paikallisviranomaiset vastaavat palvelujen järjestämisestä. Paikallisviranomaisten ohella myös kansalaisjärjestöt ja kirkot tarjoavat palveluja, mutta velvollisuus niiden tarjoamiseen on yksinomaan paikallisviranomaisilla.

Kotihoidosta ja vanhainkotien tarjoamasta hoidosta laaditaan henkilökohtaisten sosiaalipalvelujen yhteydessä yksityiskohtainen arviointi. Mikäli henkilö on riippuvainen muiden avusta, hänen tilaansa ei arvioida uudelleen säännöllisesti. Vammaisten, psykiatristen potilaiden ja riippuvuuksista kärsivien henkilöiden tila edellyttää säännöllisiä uudelleenarviointeja. Edunsaajien tila tutkitaan ja arvioidaan viiden vuoden välein edunsaajan todellisen tilanteen tai terveydentilan selvittämiseksi sekä viisivuotisen henkilökohtaisen kehityssuunnitelman laatimiseksi tai muokkaamiseksi. (Jos edunsaajan tila ei edellytä hoitoa, hänen on lähdettävä hoitolaitoksesta.) Potilaan päivittäisten toimien sekä sosiaalisten ja terveydellisten tarpeiden arvioimiseksi on laadittu kansallinen arviointiasteikko.

Etuuksien myöntäminen riippuu hakijan tuloista. Perussääntönä on, että potilaan on maksettava palvelusta; mikäli potilaalla kuitenkin ei ole tuloja (eikä omaista, jolla on velvollisuus ja mahdollisuus tukea potilasta ja huolehtia ja hänestä), palvelu tarjotaan veloituksetta.

Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita

Jos haluat tietoa sosiaaliturvakysymyksistä, jotka koskevat useampaa kuin yhtä unionin jäsenvaltiota, voit etsiä sopivaa laitosta Euroopan komission ylläpitämästä laitoshakemistosta sivustolla <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa olevaan sosiaalivakuutukseen perustuvia etuuksia koskevat tiedustelut osoitetaan seuraaville laitoksille:

Inhimillisistä resursseista vastaava ministeriö
Emberi Erőforrás Minisztérium
Arany János utca 6-8
1051 Budapest
<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma>
<http://www.kormany.hu/en/ministry-of-human-resources>

Valtiovarainministeriö
Nemzetgazdasági Minisztérium
Honvéd utca 13-15
1054 Budapest
1373 Budapest, Pf. 609.
<http://www.ngm.gov.hu>
<http://www.kormany.hu/en/ministry-for-national-economy>

Kansallinen sairausvakuutuskassa
Országos Egészségbiztosítási Pénztár, OEP
Váci út 73/a
1139 Budapest
<http://www.oep.hu>

Kansallinen eläkevakuutusviranomainen
Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, ONYF
Visegrádi u. 49
1132 Budapest
<http://www.onyf.hu>

Kansallinen työllisyysvirasto
Foglalkoztatási Hivatal
Kálvária tér 7
1089 Budapest
<http://www.munka.hu>

Kansallinen tilastokeskus
Központi Statisztikai Hivatal, KSH
Keleti Károly u. 5-7
1024 Budapest

Unkarin valtionkonttori
Magyar Államkincstár
Hold u. 4.
1054 Budapest
<http://www.allamkincstar.gov.hu>

Unkarin rahoitusvalvontaviranomainen
Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete
Krisztina krt. 39
1013 Budapest
<http://www.pszaf.hu>